

7. Склярская Г. Н. Метафора в системе языка / Отв. ред. Шмелев Д.Н.; РАН. Ин-т лингв. исслед. – СПб.: Наука, 1993. – 299 с.
8. Петрова З. Ю. Регулярная метафорическая многозначность в русском языке как проявление системности метафоры // Проблемы структурной лингвистики. 1985-1987.- М.: Прогресс, 1989. - 139 с.
9. Погода // Подільські Вісті. – 2012, 22 листопада. – с.8
10. Тимошук О. Погода // Подільські Вісті. – 2013, 18 квітня. – с. 8.
11. Alan Pickup. Weather and travel outlook // The Sunday Times. – 2003, 9 March. – p. 30.
12. Philip Eden. The weather week // The Sunday Telegraph. – 2003, 9 March. – p. 40.
13. Prognoza pogody. Wiosna w Europie [Електронний ресурс]: <http://pogoda.wp.pl/?ticaid=11071e#pogoda,20130420,cid,43116>
14. Scott Alistair. Weather and travel outlook // The Sunday Times. – 2003, 2 March. – p. 30.
15. Weather guide // Financial Times. – 2001, 2 May. – p.16.

Summary

The article introduces the notion of the metaphor, which is used as a key framing device in the newspaper synoptic messages. The article studies different approaches within a particular discourse over a certain period of time. The new type of metaphor used in the newspaper synoptic messages has been defined.

УДК 811.133.1'373

ЛЕКСИЧНІ ГІБРИДИ У РОЗРІЗІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ КОНЦЕПТУ

Косович О.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У даній науковій розвідці ми вживаємо терміни *деривація* і *дериваційний* у широкому значенні слова, щоб позначити, загалом, процес творення нових лексем. З точки зору деривації, виникає запитання: яке місце в утворенні гібридів займають, з одного боку, дериваційні механізми і, з іншого боку, індивідуальна лексична креативність, яка зазвичай є відхиленням від традиційних схем, норм тощо?

Роль класичних гібридних парадигм підкреслюється більшістю науковців (повністю або частково конфіксальні гібриди, гібриди з

іншомовним префіксом). Навпаки, деякі лінгвісти розглядають гібриди як тип спонтанного запозичення, що, є, значною мірою, наслідком дії більш чи менш суб'єктивних та експресивних механізмів лексичної творчості. Такою, наприклад, є позиція К.Ажежа, який вивчає роль так званих “зайвих елементів” у формуванні деяких гібридів. Так, у лексемі *nahuatl* наявний гібрид з граматичною функцією *loke-len* (*ce que*), складений з іспанського елемента *lo que* (*ce que*) та корінної бази *len*, який має таке ж саме значення [6, с.57]. Цю думку поділяє і Д.Батлер, згідно якої лексичні гібриди є результатом авторської неології [2; 3].

На нашу думку, визначення лексичного гібрида за новітніми дериваційними схемами зазвичай має суб'єктивний, оказіональний та індивідуальний характер (С.Hagège, D.Buttler), є обмеженням даного концепту; незважаючи на те, що багато авторів відносять до гібридів парадигматичні моделі, які є регулярними та продуктивними у мові. Приймаючи до уваги дані тези, рівень регулярності та парадигматичної продуктивності не є, на нашу думку, релевантним критерієм для диференціації даного концепту. Лексичний гібрид може включати як регулярні та традиційні утворення, так і такі неологічні утворення, що можуть інколи наближатися до оказіональних (утворених на випадок (*ad occasion*)).

Розглянемо інше питання, яке розділяє позиції лексикологів: чи можна розглядати як лексичні гібриди тільки ті утворення, схема побудови яких полягає у принципі “корінна основа + іншомовний афікс”, і чи включати до гібридів лексеми з протилежною дериваційною схемою побудови “іншомовна основа + корінний афікс”?

Деякі французькі лінгвісти (P.Guiraud 1968; J.Humbley 1974; P.Trescases 1983) дотримуються іншої думки. Проте, ми вважаємо, що деривати з корінним суфіксом, такі, як *kitchenette*, *mixer*, *tester*, *flirter*, яким би не був статус їхніх лексичних основ (чи запозичені прямо з іншої мови, як *kitchen-*, *mix-*, чи непрямо, як *test-*, *flirt*), не можуть кваліфікуватися, як гібриди, а радше, як асимільовані запозичення на дериваційному рівні. Цілком очевидним є те, що цей тип запозичень володіє певним рівнем гібридності, зважаючи на його структуру етимологічно контрастну, де присутня в тій чи іншій мірі альтернація запозичених елементів та корінних. Проте, поєднання іншомовних та корінних рис, що є властивим для будь-якого запозичення, інтегрованого в нову мовну систему, спостерігається не тільки в дериваційному плані, але й у фонетичному (наприклад, вимова “франгле” запозичення *top secret*), графічному рівні (фр. *bouledogue* / англ. *bulldog*), флективному (наприклад, можливість утворення множини за взірцем французької мови для англіцизмів типу *barmans*) тощо. Однак, не слід плутати *гібридність запозичень* та *гібридність*, яка характеризує неологізми, створені з допомогою іншомовних формантів. В першому випадку, гібридність, що спостерігається на різних мовних рівнях, витікає з адаптації запозичення до механізмів корінної системи. І, саме в дериваційному плані ця гібридність є найпомітнішою, звідси і тенденція окремих лінгвістів

називати такі запозичення *гібридами*. У другому випадку, гібридність є особливо пов'язана з твірним механізмом, що уможливлює створення нових лексем з допомогою різних морфологічних типів іншомовних формантів (конфікси: *néo-classique*, афікси: *couill-av*, слова, повністю з'єднані: *feld-maréchal*), що комбінуються або з корінною основою (*secondairement, étrangure assimilée*), або з іншомовним елементом (*somno-+-gène*).

Резюмуючи, відзначимо, що у випадку справжніх гібридів, протиставлення: корінний/іншомовний (іншомовний А /іншомовний Б) є рисою, властивою, насамперед, для дериваційного механізму, який генерує лексичну одиницю з формантом (-ами) іншомовним(-ими), в той час, як у випадку запозичень, гібридність може не зачіпати дериваційний механізм. Якщо вона спостерігається в цьому плані, афіксальне утворення має іншомовну основу з корінним формантом. Механізм гібридизації є, таким чином, протилежним до механізму асиміляції запозичень на дериваційному рівні. Обидва протилежні дериваційні механізми можна проілюстровані наступним чином:

Таблиця 1

Дериваційні механізми запозичення (асимільованого) та гібриду

Запозиченість (іншомовність) спадна (низхідна)

іншомовна основа + корінний формант → запозичення (асимільоване)

mix- -er

корінний формант + іншомовна основа → запозичення (асимільоване)

sur- -booking

Запозиченість (іншомовність) зростаюча

корінна основа + іншомовний формант → гібрид

ramp- -ing

іншомовний елемент (мова А) + іншомовний елемент (мова Б) → гібрид

aéro- -duc

В даному випадку гібридизація — це процес лексичної креативності, який поєднує механізми деривації та запозичення. Цей процес призводить до зростаючої запозиченості деривата по відношенню до його лексичної основи, що є протилежним для механізму дериваційної асиміляції лексичного запозичення, який функціонує у протилежному значенні (запозиченість деривата по відношенню до лексичної основи є низхідною). Гібридизація, на нашу думку, відбувається тільки на рівні афіксації, що можна побачити у наступній таблиці:

Таблиця 2

Гібридизація, що знаходиться на рівні афіксації

корінна основа + іншомовний формант → гібрид

hypertension, bronzing

Запозичення гібридного форманта. Ми показали, що саме іншомовний характер форманта генерованої одиниці надає новому слову статусу гібрида. Оскільки запозичення морфемного елемента є варіативним поняттям з різним ступенем асиміляції даного елемента у мові, що запозичує, тому не завжди легко окреслити його межі. Стосовно створення гібридів, видається те, що один з критеріїв запозиченості форманта є неавтономія форманта у мові, що запозичує, на відміну від самостійності його еквівалента у мові, в якій запозичується. Іншими словами, йдеться про елемент прямо запозичений з іншої мови для того, щоб створити дериват-гібрид (J.Obara 1986). Цей критерій є важливим, особливо, щодо диференціації гібридів, створених з допомогою словоскладення (*feld-maréchal*; *Feld*: ім'я у німецькій мові), з допомогою повторного складення греко-латинського типу (*néoclassique*; *neos*: прикметник у грецькій мові), так само і для префіксальних гібридів (*subalpin*; *sub*: прийменник в латинській мові). Даний метод уможлиблює також диференціацію слів-гібридів серед подібних за формою структур, як деяких сучасних композитів або телескопізмів. Так, у гібриді *télévision*, *télé-* відзначаємо наявне пряме запозичення з грецької мови щодо форми і значення (*loin, de loin*), в той час як *télespectateur* є сучасним заново складеним словом (той самий елемент, взятий з апокопи лексеми *télévision*). *Interclasse* є словом-гібридом, оскільки елемент *inter-* — прямо запозичений з латинської мови, тоді як утворення *internaute* є телескопізмом, що з'явилося в результаті злиття двох слів, які раніше існували у французькій мові (*internet* + *astronaute*). Хоча деякі гібридні форманти можуть інколи мати певну автономію у французькій мові, проте вона не є того ж самого походження, як у мові-оригіналі (*ex* або *super*, прийменники в латинській мові, не відіграють аналогічної ролі у французькій мові). Ця автономія є результатом конверсії базового гібрида: *du supercarburant* → *du super*. Самостійність греко-латинського елемента може так само бути результатом іншого типу конверсії, тобто ад'єктивізації (*ce garçon est super*). Аналогічний механізм другорядної автономії гібридних формантів спостерігається також у випадку деяких конфіксів (*une automobile* → *une auto*, *une télévision* → *une télé*).

Запозичення гібридного форманта префіксального типу може бути виражена інколи через присутність у французькій мові свого самостійного еквівалента, утвореного регулярним еволюційним шляхом. Так, існують дублети на кшталт *ultra-* / *outré(-)*, *super-* (*supra-*) / *sur(-)* тощо (де обидва складники кожної пари мають спільний етимон) або типу *post-* / *après*, *sub-* (*infra-*) / *sous(-)* тощо (де кожен з членів має різне походження).

В обох випадках перший елемент дублету, позбавлений самостійності у французькій мові, здатний надавати деривату, який він формує з лексичною основою, статус гібрида. Так, *sub(alpin)*, *infra(rouge)* є гібридними префіксами, на противагу до *sous-(entendu)*; так само: *super(puissance)*, *supra(national)* (але *sur(estime)*, *ultra(violet)* (але *outré(-mer)*) тощо.

Саме диференціація суфіксальних гібридів складає найбільшу проблему, запозиченість суфіксів є найменш чіткою у порівнянні з

запозиченням інших типів формантів. Якщо для не суфіксальних гібридних формантів відповідний параметр запозичення може бути їхньою несамостійністю у французькій мові, на відміну до автономії їхніх еквівалентів у мові, в якій запозичуються, цей критерій не застосовується до суфіксів.

Ця відмінність, що дозволяє порівняти рівень запозичення різних типів одиниць, можна проілюструвати таким чином:

Таблиця 3

<i>Рівень запозичення різних типів одиниць</i>	
<i>Мова, в якій запозичується</i>	<i>Мова, яка запозичує (французька)</i>
самостійність	→ самостійність
<u>structura</u>	<u>structure</u> (повне незв'язане слово)
самостійність	→ несамостійність
<u>Feld</u>	<u>feld-</u> (повне зв'язане слово)
<u>mamma</u>	<u>mammo-</u> (конфікс)
<u>hyper</u>	<u>hyper-</u> (префікс)
несамостійність	→ несамостійність
<u>-ista</u>	<u>-iste</u> (суфікс)

Запозичення не суфіксальних форматів є особливо чіткою завдяки механізму конверсії, який характеризує процес їх запозичення: самостійність елемента у мові, в якій запозичується протиставляється несамостійності у мові, яка запозичує (*feld-*, *mammo-*, *hyper-*). Взамін, якщо іншомовні елементи зберігають свою самостійність у мові, в яку вони прийшли, вони асимілюються в лексичній системі цієї мови для того, щоб отримати статус корінних одиниць (*structure*). Дана конверсія не відбувається тоді, коли запозичуються суфіксальні елементи, оскільки запозичення їх еквівалентів є менш чітким (*-iste*).

Щодо суфіксальних утворень, зазначимо, що тут існують окремі випадки, коли спостерігається певний рівень гібридності. Насамперед, є важливим розрізнення запозичення суфіксів нелатинського походження.

Структури, які містять корінну основу, до якої приєднується *-ing*, суфікс, запозичений з англійської мови (*ramping*), або *-av*, суфікс циганської мови (*couillav*), мають добре виражений гібридний характер. Щоб визначити менш чи більш гібридний статус утворень, що містять суфікс латинського походження, слід звернутися до рішення Д.Батлер [2; 3], яка присвоює статус гібрида суфіксам, морфемна структура яких є атиповою або оказіональною чи неологічною, характеристика, яка виокремлює запозичення (*allogénéité*) суфікса по відношенню до корінної основи. У французькій мові, така гібридність характеризує дериваційну схему з незначною продуктивністю: основа + суфікс (*dégoûtation*, по відношенню до регулярного утворення, що містить такий самий суфікс: *dégustation*). Ця дериваційна атипова модель зазначається Д. Корбен (4, с. 91).

Зважаючи на всі викладені вище критерії, вважаємо доцільним запропонувати визначення лексичного гібрида (дана дефініція може бути

також застосованою до структурного типу гібрида найбільш розповсюдженого, а саме двохкомпонентного гібрида).

Отже, лексичний гібрид — це неологічний тип, що насамперед, виходить з гібридизації: а) що, розглядається, як специфічний процес лексичної креативності, який поєднує механізми деривації та запозичення; б) що реалізується через приєднання іншомовного елемента (повністю зв'язане слово, конфікс або афікс), який прямо приходить з мови А; в) має корінну основу (*feld-maréchal*, *chocolatophilie*, *hypermarché*); г) має іншомовний елемент, що приходить прямо з мови Б (*aéroduc*).

Французька мова також запозичує гібриди в інших мовах, де вони формуються у відповідності з аналогічними гібридними механізмами (*monocle* — з латинської *monoculus*). В останньому випадку, запозичення зберігає свій статус гібрида. Гібридні форманти не мають самостійності у мові, що запозичує.

Отже, гібридизація є природним результатом постійного зближення мов. Запозичуючи одна в одній певні одиниці, елементи, компоненти, мови, немовби притираються та пристосовуються одна до одної, виступаючи почергово у ролі то бенефіціара, то бенефіціанта. Кількість гібридів у французькій мові значно перевищує їх наявність в інших мовах. Як показують результати дослідження, поєднання в гібридах можуть бути різноманітними, корінні афікси здатні поєднуватися з запозиченими коренями і, навпаки, наявні у мові корені — зі запозиченими афіксами, в одній і тій ж лексемі можуть одночасно “співіснувати” корінні та запозичені афікси тощо.

Таким чином, лексичний гібрид — це скалярний концепт, категорійні межі якого є інколи нечіткими, особливо стосовно суфіксальних гібридів на основі французької мови та “латинізованого” форманта. Гібридна неологія, як ми побачили вище, приймає різноманітні морфемні схеми. Окрім класичних гібридів греко-латинського походження, сьогодні активно створюються неологізми-гібриди, особливо, з допомогою, англо-американських елементів (*docu-soap*, *top-niveau*), і час від часу, з допомогою елементів інших мов, що і не заважає поширенню процесів греко-латинської конфіксації, зокрема, в науково-технічній термінології.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що гібриди є невід'ємною частиною французької мови. Явище гібридизації, що супроводжувало французьку мову на всіх етапах її історії, продовжує розвиватися і в сучасній мові, що підтверджується наявністю гібридів та їх твірних серед неологізмів. Це дозволяє дійти висновку про те, що гібридизм є актуальним адаптаційним механізмом асиміляції іншомовного матеріалу, що характеризує і історичний розвиток французької мови, і сучасну словотворчість.

Література

1. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н.Ф.Клименко, Є.А.Карпіловська, Л.П.Кислюк. — К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. — 336 с.
2. Buttler D. Formacje hybrydalne w różnych okresach rozwoju i warstwach słownikowych polszczyzny / Formacje hybrydalne w językach słowiańskich // D.Buttler. — Lublin: UMCS, 1986. — S. 24-31.
3. Buttler D. Hybrydy w nowym słownictwie polskim / Poradnik Językowy, 1990. — pp.145-150.
4. Corbin D. Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique / D.Corbin. — Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 1987. — 422 p.
5. Guiraud P. Les mots savants / P.Guiraud. — Paris, P.U.F., “Que sais je ?”, № 1325., 1968. — 120 p.
6. Hagège Cl. Voies et destins de l’action humaine sur les langues / Istvan Fodor, dir. La réforme des langues. Vol. 1. // Cl. Hagège. — Hamburg : Buske, 1983. pp.11-68.
7. Humbley J. Vers une typologie de l’emprunt linguistique. Cahiers de lexicologie. — Vol. 2, № 25. / J.Humbley. — Paris: Larousse, 1974. — pp. 46-70.
8. Marchand H. The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation / H.Marchand. — München: Verlag C. H. Beck, 1969. — 545 p.
9. Obara J.): Hybrydy i pyłkalki na tle innych jednostek językowych obcego i rodzimego pochodzenia / J.Obara // Formacje hybrydalne w językach słowiańskich. — Lublin: UMCS, 1986. — ss.59-73.
10. Zwanenburg W. Productivité morphologique et emprunt. Étude des dérivés déverbaux savants en français moderne / Zwanenburg W. — Amsterdam/Philadelphia, 1983. — 199 p.

Summary

The article deals with definition of the categorial status of a lexical hybrid in modern French and hybrid-innovations’ classification according to various typological criteria. A lexical hybrid has been defined as a neological type arising mostly as a result of hybridization, thus a specific derivational process being a combination of derivation and direct borrowing. Hybrid formatives are characterized by a lack of autonomy in the borrowing language. The division of hybrids is presented as follows: 1) derivational hybrids and hybrid-borrowings; 2) interferential hybrids; 3) nominative hybrids and authorial hybrids.